



جایگاه پررنگ ابن‌همام اسکافی در نقل احادیث مربوط به مهدویت

ابن‌همام اسکافی معاصر امام عصر(عج) و از یاران نواب خاص حضرت بود و نقش ویژه‌ای در نقل احادیث مربوط به غیبت امام عصر(عج) داشته است.

ابن‌همام اسکافی معاصر امام عصر(عج) و از یاران نواب خاص حضرت بود و نقش ویژه‌ای در نقل احادیث مربوط به غیبت امام عصر(عج) داشته است.

به گزارش خبرگزاری بین‌المللی قرآن (ایکنا)، ابوعلی محمد بن ابی‌بکرهمام بن سهیل بن بیزان ملقب به کاتب در سال 258 قمری به دنیا آمد. اجداد ابن‌همام اسکافی زرتشتی بوده‌اند و گویا عموی وی به اسلام گرویده و شیعه شد. از این رو خاندان اسکافی از تازه مسلمانان بوده‌اند. اسکافی سه سال پس از تولد امام زمان(عج) متولد شده و محضر نواب ایشان را درک کرده است. پدر این محدث شیعی نیز از محدثان بود و اخباری از مراد وی با امام حسن عسکری(ع) در دست است. اسکافی یکی از بزرگترین محدثان امامیه شیعه در بغداد است. نجاشی و طوسی از وی با عناوینی چون «شیخ اصحابنا و متقدمهم» و «جلیل‌القدر» یاد کرده و با بیان عظمت جایگاهش امانت در نقل حدیث و سعه روایات او را ستوده‌اند. اسکافی از مشایخ اهل سنت نیز به استماع حدیث پرداخته بود.

با توجه به تفرقه شیعیان در دوران غیبت صغری، اسکافی نقش مهمی در شکل‌گیری اندیشه مهدویت داشت. وی در بخش اعظمی از غیبت صغری و همزمان با نواب اربعه امام زمان(عج) مبانی اعتقادی و سیاسی شیعه اثنی عشری را تدوین کرده است. بررسی آثار عالمانی چون شیخ صدوق (ابن‌بابویه)، طوسی و طبری نقش ابن‌همام را در گفتمان تاریخی و حدیثی مهدویت آشکار می‌کند. گفتنی است شیخ صدوق احادیث زیادی در تقویت شیعه اثنی عشری و غیبت امام عصر(عج) نقل کرده است.

ابن‌همام اسکافی در هنگام مرگ محمد بن عثمان عمری نایب دوم حضرت ولی عصر(عج) به عنوان وجوه و اکابر شیعه شاهد نیابت حسین بن روح نوبختی بود. وی از معاشران نایب سوم امام غائب بود و روایت شده است که وی نامه‌ای از سوی نوبختی در لعن ابن‌ابی‌العزافر شلمغانی را که در زندان بود را اخذ کرده و به دیگران بازگو کرد، شلمغانی از جمله غلات شیعه بود. نجاشی کتاب الانوار فی تاریخ الائمه (ع) را اثر ابن اسکاف خوانده است اما این کتاب امروز در دست نیست. این کتاب متن مهمی در زمینه تاریخ اهل بیت (ع) بوده است. بخش‌هایی از این کتاب در عیوم المعجزات منسوب به حسین بن عبدالوهاب (از مولفان سده 5 قمری) دیده می‌شود. نیز این کتاب توسط ابن شهر آشوب و ابن‌ادیس در سده 7 قمری و عبدالکریم ابن‌طاووس مورد استفاده بوده و منتخبی از آن نیز نزد علامه مجلسی موجود بوده است. از وی کتاب دیگری در فهرست آثار امامیه مورد استفاده وسیع نجاشی در الرجال و طوسی در الفهرست بوده است که اکنون وجود ندارد.

اسکافی از اساتید ابوغالب زراری و ابن قولویه است که این دو از عالمان بزرگ شیعه و نیز اساتید شیخ مفید بوده‌اند. وی شاگردان زیاد دیگری نظیر از ابوالحسن ابن جندی، محمد بن احمد صفوانی، محمد بن ابراهیم‌نعمانی، محمد بن احمد ابن داوود قمی، محمد بن عباس ابن حجام، ابوالفضل محمد بن عبدالله شیبانی، ابوالجیش مظفر بن محمد بلخی، هارون بن موسی تلغبری و معافی بن زکریا ابن طرارا داشته است. ابن ندیم و غضائری از محدثان برجسته شیعه نیز از نکات رجالی ابن‌همام استفاده زیادی کرده‌اند. به نقل از نجاشی ابن‌همام در تاریخ 336 قمری، هفت سال پس از غیبت کبری و در بغداد درگذشت و مزارش در مقابر قریب این شهر است.